

Szakkönyvtár a holnap határán

2. rész: A magyar szakkönyvtári rendszer és az országos szakkönyvtárak*

RÓZSA Dávid

A magyar szakkönyvtárak a kezdetektől napjainkig

A magyar szakkönyvtári rendszer igen nagy változatosságot mutat. Az országos feladatkörű intézmények mellett többek között az egészségügyi, a kutatóintézeti, a múzeumi, a levéltári, az igazságügyi, a vállalati, az alapítványi, a kormányzati és az egyházi gyűjtemények tartoznak a szakkönyvtárak körébe. A szakszervezeti könyvtárakat – más, általam nem követett csoportosításokkal¹ ellentétben – nem sorolom ide, szemben a kórháziakkal, amelyeket régebben – azonos kategóriába téve a szépirodalmi jellegű betegkönyvtárakat és a kórházi személyzet szakirodalmi ellátásáért felelős szakkönyvtárakat – időnként a közművelődési intézmények közé utaltak.² Amint arról cikksorozatom első részének bevezetőjében már szóltam, az ellátott feladatok szempontjából a felsőoktatási könyvtárak is tudományos szakkönyvtárnak tekinthetők,³ ezeket azonban – az országos szakkönyvtárként is funkcionáló műegyetemi könyvtár kivételével – tételesen nem tárgyalom.

* A cikksorozat első része a Könyvtári Figyelő 2016. 3. számában (313–326. p.) jelent meg. Köszönöm Andaházi Szeghy Viktornak, Bárdosi Mónikának, Borostyániné Rákóczi Máriának, Horváth Istvánnak, Kovács Marcellnek, Lencsés Ákosnak, Palotai Máriának, Pápainé Nyeste Györgyinek, Redl Károlynak, Varga Katalinnak és Villám Juditnak, hogy adataikkal, könyvtárlátogatásaim során nyújtott információikkal segítségemre voltak a tanulmány elkészítésében. A cikk esetleges tévedéseiért, hiányosságaiért kizárólag én vagyok felelős. A sorozat harmadik része az egészségügyi, az MTA-kutatóintézeti és az egyéb típusú szakkönyvtárakról a Könyvtári Figyelő következő számában jelenik meg.

Kis magyar szakkönyvtártörténet

Hazánkban igen lassan indult meg a szakkönyvtárak fejlődése. A XVIII. századi szerény kezdetet a selmeci bányászati akadémia könyvtárának 1735-ös és a szenci Collegium Oeconomicum könyvtárának 1763-as megalapítása, majd a szarvasi és a keszthelyi mezőgazdasági gyűjtemény kialakítása jelentette. A XVIII–XIX. század fordulóján jelentek meg az első művészeti és a kisebb tanszéki könyvtárak. A Magyar Tudós Társaság 1826-ban, az Országos Magyar Gazdasági Egyesület 1837-ben, az Országos Magyar Iparegyesület 1842-ben, a Természettudományi Társaság 1841-ben, az orvosegyesület 1842-ben alapított könyvtárat. A szabadságharcot követően elsőként a kereskedelmi és iparkamarák szerveztek szakkönyvtárakat: 1850-ben Sopronban és Temesváron, 1851-ben Pesten és Kolozsvárott, 1852-ben Brassóban és Fiumében. Új lendületet vett a felsőoktatási könyvtárak alapítása is.⁴

A dualizmus idején a szakkönyvtárak „*rendkívül megszorodtak nálunk is, mint mindenütt, s szaporodásuk és növekedésük beláthatatlan*” volt.⁵ Ennek magyarázata az egyes tudományágak elképesztő fejlődésében, illetve az újonnan létrejött hivatalok, kulturális és tudományos intézetek, egyesületek és egyéb intézmények nagy számában keresendő. A hatóságok közül a minisztériumok, a bíróságok és a postaigazgatóságok is tekintélyes, de általában zárt könyvtárakat tartottak fenn. Az 1867-ben alapított statisztikai szakkönyvtár 1897-ben vált nyilvánossá, az 1870-ben alapított Országgyűlési Könyvtár (OGYK) azonban a korszakban szinte kizárólag a képviselők előtt állt nyitva. Az első világháború kezdetéig 351 múzeumot alapítottak, a nagyobb városokban több ezer kötetes könyvtárral. A legjelentősebb könyvtári gyűjteményeket a Magyar Nemzeti Múzeum (ásvány- és őslénytárának könyvtára tizenhatezer, állattáré huszonhatezer, növénytáré tizenkétezer, az érem- és régiségtáré is tizenkétezer, a néprajzi osztályé pedig ötezer kötetet számlált), az 1871-ben Országos Képtár néven született Szépművészeti Múzeum, az 1872-ben létrehozott Iparművészeti Múzeum, az 1877-ben alapított Országos Tanszermúzeum, az 1883-ban létesített Technológiai Iparmúzeum és az 1896-ban megnyitott Mezőgazdasági Múzeum tartotta fenn. A tudományos intézetek gyűjteményei közül kiemelkedett az 1868-ban alakult Földtani Intézeté, az 1870-től működő Meteorológiai és Földmágnességi Intézeté és az 1881-ben életre hívott Kémiai Intézeté. Jelentős könyvtárat működtetett a Magyar Földrajzi Társaság, a Magyar Mérnök- és

Építészegylet és több más egyesület is.⁶

A két világháború között a közigazgatási és a tudományos szakkönyvtárak gyűjteményei zavartalanul és nagy iramban fejlődtek, még ha a feldolgozási munkák hagytak is kívánnivalót maguk után. 1929-ben nemzeti gyűjtőkörű intézménnyé emelték a statisztikai hivatal könyvtárát, amely 1897 óta kötelezpéldány-joggal rendelkezett. 1922-ben az Országgyűlési Könyvtár is kötelezpéldány-jogot kapott.⁷

A második világháború utáni évtizedekben a hazai könyvtárügyet erőteljesen meghatározta a szovjet modell: 1948 tavaszán megindult a kulturális intézményrendszer szovjetizálása.⁸ Ekkoriban született meg a döntés a társadalmi szervezetek, tudományos társaságok megszüntetéséről, vagyonuk elkobzásáról is, de a végrehajtás 1949-re maradt. A felszámolt egyesületi könyvtárak köteteire háromféle sors várt: bezúrták, beolvasztották egy közművelődési könyvtár állományába, vagy az Országos Könyvtári Központ gondjára bízták őket. Az Akadémián kívüli, állami támogatást élvezett kutatóhelyek és könyvtárak jobbára a Magyar Tudományos Akadémia (MTA) kutatóintézeti hálózatának részévé lettek.⁹

A 4118/1949. (VI. 29.) Korm. számú kormányrendelet előírta az Országos Dokumentációs Központ (ODK) és további öt szakterületi dokumentációs központ létrehozását. Utóbbiak közül végül csak négy megalapítására került sor: 1949 szeptemberében kezdte meg működését a Műszaki, a Mezőgazdasági, az Orvostudományi és a Közgazdasági Dokumentációs Központ. Az ODK feladata volt a szakterületi központok megszervezése, dokumentációs tevékenységük irányítása és ellenőrzése, módszereik és eszközeik egységesítése, valamint az országos nyilvántartások vezetése. A szakterületi központok – rövid önálló létük alatt – országos szinten koordinálták a profiljuk szerinti dokumentációs tevékenységet; szakfordításokat, bibliográfiákat és szakirodalmi szemléket készítettek. Néhány éven belül fuzionáltak valamely szakterületi könyvtárral. Hasonló sorsra jutottak az akadémiai (földrajztudományi, irodalomtudományi, állam- és jogtudományi intézeti) dokumentációs részlegek is, amelyek az 1950-es, 1960-as években sorra beolvadtak az MTA azonos feladatkörű kutatóintézeteibe.¹⁰

A szakkönyvtárügyet érintő következő fontosabb dokumentum a 164/1958. (M. K. 15.) M. M. számú rendelet, amely az 1956-os könyvtári törvényerejű rendelet egyik kiegészítő jogszabálya volt. Ez előírta, hogy általános gyűjtőkörű, országos jellegű tudományos könyvtárak csak az egész ország tudományos életét befolyásoló intézmény mellett működhetnek.

Ennek értelmében öt könyvtár, az MTA-é és a négy tudományegyetemé kapta meg ezt a címet. A rendelet az országos jellegű tudományos szakkönyvtárak számára előírta egy-egy nagyobb tudományterület teljes magyar és válogatott külföldi szakirodalmának, míg a tudományági szakkönyvtárak számára valamely szűkebb szakterület irodalmának nem feltétlenül teljességre törekvő gyűjtését. Összesen százhusz intézmény kapott országos feladatkört, és hat koordinációs központ (az Állami Gorkij Könyvtár, az Országos Mezőgazdasági Könyvtár és Dokumentációs Központ, az Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ, az Országos Orvostudományi Könyvtár és Dokumentációs Központ, az Országos Pedagógiai Könyvtár, valamint az Országos Széchényi Könyvtár)¹¹ látta el a rokon feladatkörű hálózatok felügyeletét.

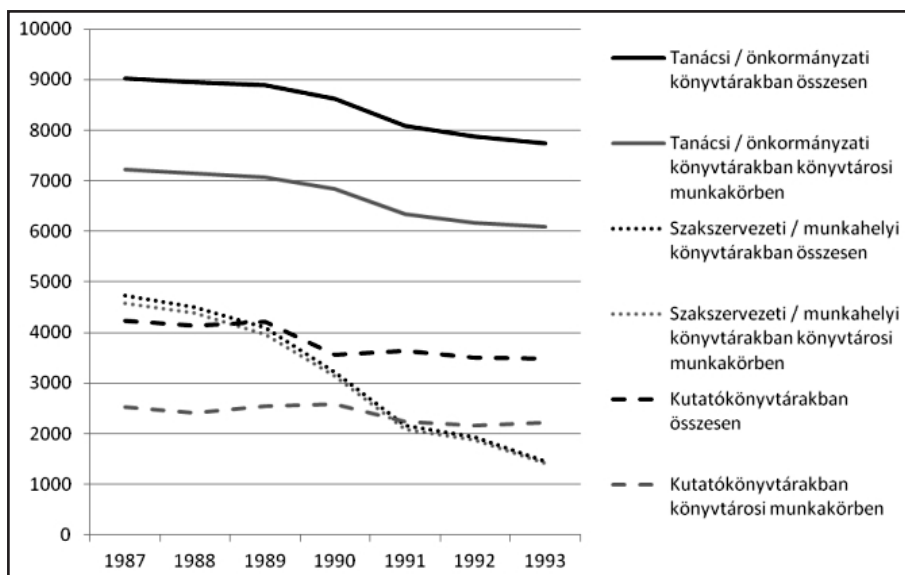
Az 1950-es évek második felében indult az akadémiai kutatóintézeti könyvtárak hálózatba szervezése. 1985-ben ötven, zömmel természettudományi gyűjtőkörű könyvtárban összesen 164 könyvtáros dolgozott. A múzeumi könyvtárak száma ugyanekkor ötvenhat volt, de ezek közül csak a Szépművészeti Múzeumé volt nyilvános. A huszonnégy tagintézményből álló levéltári könyvtári hálózat felügyeletét a Magyar Országos Levéltár Központi Könyvtára látta el. A műszaki felsőoktatási intézmények és az egyéb műszaki könyvtárak hálózati központja az Országos Műszaki Könyvtár (1982-től Országos Műszaki Információs Központ és Könyvtár, OMIKK) volt, amely az ipari termelés, valamint a műszaki kutatás és fejlesztés irodalmát gyűjtötte, és 1950-től gondozta a szabadalmi tárat is. A vállalati és intézeti könyvtárak száma az 1950-es évek elején ugrásszerű növekedésnek indult, 1953-ban már 1052-t tartottak nyilván. Jellemzően kis állományokat kezeltek, de néhány évtized alatt több tízezer kötetes gyűjtemények is létrejöttek. Ezekben az intézményekben komoly dokumentációs munka folyt, és módszertani felmérésekkel is segítették minisztériumaikat. Az agrártudományi hálózathoz harminckét (köztük hét felsőoktatási) könyvtár tartozott. Az orvosi könyvtárak hálózatba szervezését 1956-ban kezdték meg. Számuk folyamatosan ingadozott az 1990 előtti évtizedekben; az 1971-es 357-ből 1985-re körülbelül 200 maradt. Bár ezekben már rendszeres gyarapítási tevékenységet végeztek, a legtöbb helyen nem tudtak kapcsolódni a nemzetközi adatbázisokhoz, így az idegen nyelvű szakirodalmi ellátottság terén mindvégig mutatkoztak hiányosságok. Szintén hálózatba tömörült a Magyar Néphadsereg öt felsőoktatási és tizenkét szakkönyvtára a Hadtudományi Könyvtár irányítása alatt. Az

ország egyetlen nyilvános honvédségi könyvtárában irodalomkutatást, sajtófigyelést, ajánlóbibliográfiakeresést és gyorstájékoztatót is végeztek. Elvileg a testnevelési és sporttudományi könyvtáraknak is hálózatot kellett volna alkotniuk, ilyenek azonban a Testnevelési Főiskolán kívül máshol nem voltak. Három nagy intézmény, az OGYK, a KSH Könyvtár és Dokumentációs Központ, valamint a közgazdaságtudományi egyetem könyvtára nem tartozott egyetlen hálózathoz sem. A korszak jellegzetes szakkönyvtárai voltak a Párttörténeti Intézet és a Politikai Főiskola könyvtárai.¹²

Ez az első látásra is „túlhuzalozott”, az együttműködésre mégis csak korlátozottan képes, egyszersmind mérhetetlenül alulfinanszírozott rendszer a piacgazdaság körülményei között egyszerűen fenntarthatatlanná vált.¹³

A kutatókönyvtárak 1987 és 1993 között elveszítették alkalmazottaik 18, könyvtáros munkakörben foglalkoztatott dolgozóik 12%-át. (Az 1. ábra ennek szemléltetésével is, de leginkább a munkahelyi könyvtárak személyi állományának 70%-os zuhanásával illusztrálja a rendszerváltás gazdasági sokkját.)¹⁴ Horváth Tibor egyebek mellett az elavult tudományfelosztáson alapuló gyűjtőkori anomáliákat, a mindent eluraló és az intézményrendszer természetes fejlődését gátló hálózati eszmét, valamint az avított központi szolgáltatásokat nevezte meg a szakkönyvtárügy problémáinak okozóiként.¹⁵ A rendszerváltás éveiben többen is leírták, hogy csak azok az intézmények fogják túlélni a viharos változásokat, amelyek képessé válnak arra, hogy fenntartójuknak valódi hasznot hajtsanak, és a maguk területén az információs ipar résztvevőivé legyenek. Ekkor hívták fel a figyelmet arra is, hogy a magánszféra – az „információs ügynökök” képében – hamarosan megjelenik az addig a könyvtárak által uralt területeken.¹⁶ Ráadásul, míg a számítógépesítés hőskorában a legjobban teljesítő dokumentációs központok és a nagyobb szakkönyvtárak a korszerű információfeldolgozó és -kereső technológiák úttörőiként léptek fel, előnyüket fokozatosan elvesztették a felsőoktatási könyvtárakkal szemben.¹⁷

Kelet-Közép-Európa más országaihoz hasonlóan a rendszerváltás óta eltelt negyed században Magyarországon is drámai visszaesés következett be a szakkönyvtárak számában. Ahogyan az 1. táblázat adatai mutatják, 1990 és 2015 között 3171-ről 746-ra, mintegy negyedére csökkent a szolgáltatóhelyek száma, amit elsősorban a szakszervezeti és a vállalati könyvtárak sorozatos megszűnése eredményezett.¹⁸

1. ábra

A különböző könyvtártípusokban dolgozók száma 1987 és 1993 között

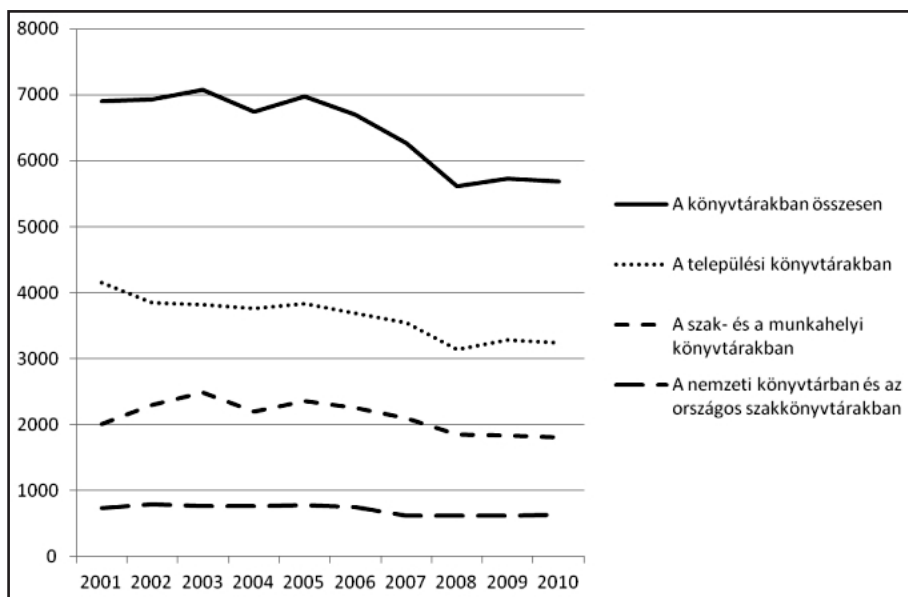
Forrás: saját szerkesztés a Művelődési, majd Művelődési és Közoktatási Minisztérium 1988 és 1995 között kiadott közgyűjteményi és kiadói statisztikai tájékoztatói alapján.

Év	Nemzeti és országos szakkönyvtárak			Egyéb szak- és munkahelyi könyvtárak		
	Intézmények (szolgáltató helyek) száma	Beiratkozott olvasó, ezer	Kölcsönzött könyvtári egység, ezer	Intézmények (szolgáltató helyek) száma	Beiratkozott olvasó, ezer	Kölcsönzött könyvtári egység, ezer
1990	121	203	8505	3171	370	6709
1991	..	..	..	2577	301	5764
1992	..	..	..	1978	228	4851
1993	..	..	..	1470	184	4026
1994	..	..	..	1004	156	3426
1995	..	..	..	820	138	2944
2000	27	84	302	1201	425	6565
2005	17	88	203	1591	714	7742
2010	13	56	833	903	738	5706
2011	13	51	784	901	758	5341
2012	13	66	1098	900	727	4790
2013	12	67	911	880	721	4356
2014	13	63	847	785	752	4444
2015	13	62	784	746	760	4103

1. táblázat

A magyarországi szakkönyvtárak néhány fontosabb adata 1990 és 2015 között a KSH szerint

Forrás: KSH (http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_zkz002a.html)

2. ábra

A főfoglalkozású könyvtárosok számának alakulása 2001 és 2010 között a KSH szerint

Forrás: saját szerkesztés a Kultúrstatistikai adattár, 2000–2010 (http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/pdf/kulturstat_adattar_2010.pdf) alapján

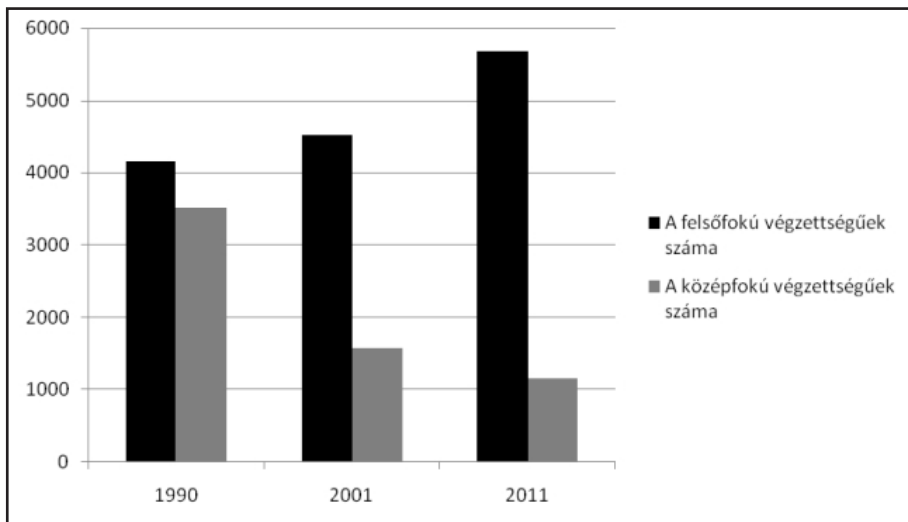
A 2. ábra diagramjaiból látható, hogy 2001 és 2010 között a főfoglalkozású könyvtárosok száma (teljes munkaidőre átszámítva) országosan majdnem 18%-kal, 6901 főről 5684-re, a nemzeti és az országos szakkönyvtárak könyvtárosainak összesített létszáma 741-ről 639 főre csökkent, ami az országos átlagnál alacsonyabb, de több mint 14%-os visszaesést jelent. Az egyéb szak- és munkahelyi könyvtárak létszámában a 2001-es 2006 főhöz képest 2010-re 10%-os csökkenés következett be, ekkor már csak 1806-an dolgoztak ezekben az intézményekben.¹⁹

A szűkebb értelemben vett szakkönyvtárügy szempontjából sem irreleváns ugyanakkor, hogy a népszámlálási adatokból egy másik trend is kirajzolódni látszik: 1990 óta jelentősen emelkedett ugyanis

a felsőfokú végzettséggel rendelkező könyvtárosok száma, míg a középfokúaké drasztikusan visszaesett (lásd a 3. ábrát).²⁰

A szakkönyvtárak 2015-ös statisztikai adatai

Aki figyelmesen böngészi az 1. táblázat számoszlopait, mindjárt az elsőben furcsa adatokra bukkanhat: az országos szakkönyvtárak körét ugyanis törvény rögzíti, ennek a körnek pedig nem tizenhárom, hanem tizenegy tagja van. A nemzeti könyvtárral együtt tehát tizenkettőnek kellene szerepelnie a 2014-es és a 2015-ös rovatban (meg persze több másikkban is), hiszen az intézmények és a szolgáltató helyek száma

3. ábra

A felsőfokú és a középfokú végzettségű könyvtárosok száma 1990 és 2011 között

Forrás: saját szerkesztés az 1990-es népszámlálási kiadványok és a KSH Népszámlálási Főosztályától kapott adatok alapján

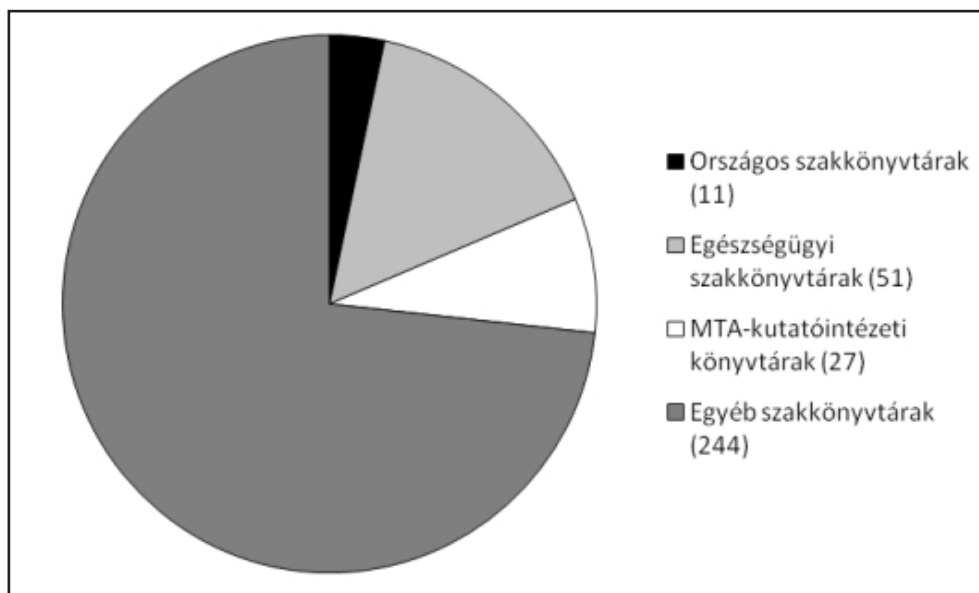
ez esetben egybeesik. A hiba háttérében két ok áll: egyfelől a Honvédelmi Minisztérium Hadtörténeti Intézet és Múzeum (HM HIM) három gyűjteménye is az országos szakkönyvtárak között szerepel a minisztériumi statisztikában, noha ténylegesen egyedül a Hadtörténeti Könyvtár az. (Ráadásul a múzeumi könyvgyűjtemény nem nyilvános besorolású, ami ab ovo lehetetlen egy országos szakkönyvtár esetében.) Másfelől a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár (FSZEK) csak települési könyvtárként van feltüntetve az adattáblában. (Mindezeket azért láttam szükségesnek előrebocsátani, mert ugyanez a „kócoság” ötlík szembe akkor is, amikor rég megszűnt fenntartóval, éveekkel korábban megváltozott intézménynévvel vagy következetlen funkcionális besorolásokkal találkozok a kutató.)

Annak sem alakult ki vállalható módszertana, hogy önálló statisztikai egységnek minősítünk-e egy letéti vagy fiókkönyvtárat, vagy nem, így aztán hol készül róluk jelentés, hol nem. (A szakkönyvtárak esetében egyébként többnyire nem.) A magánszektorban, főleg az egyesületek és az alapítványok kebelében működő könyvtárakról szintén töredékes képünk van. Az intézmények számát illetően tehát csak támpontokkal szolgálhatok az alábbiakban. A keveredést kerülendő az ábrákat kizárólag a minisztériumi statisztikában

szereplő könyvtárakat figyelembe véve, de besorolásukat szükség esetén módosítva készítettem el (a FSZEK Központi Könyvtárát például országos szakkönyvtárnak tekintem, és indokolt esetben más kategóriákból is átemelek egy-egy bibliotékát), míg az egyes szakkönyvtártípusok tárgyalásakor az egyéb felmérésből vagy saját gyűjtéséből származó adatokat is felhasználom.

Az Emberi Erőforrások Minisztériuma (Emmi) publikus aggregátorán alapuló statisztika szerint tavaly 3978 könyvtár, köztük 351 szakkönyvtár szolgáltatott adatot. Ezek közel fele, 170 bibliotéka (köztük az összes országos szakkönyvtár) a fővárosban található. 2015-ben 333 szakkönyvtár működött Magyarországon, 14 szüneteltette tevékenységét az adatfelvétel idején, míg 4 időközben megszűnt. A könyvtárosi munkakörben dolgozó 1390 fő fele az országos szakkönyvtárakban teljesített szolgálatot.²¹

A 4–5. ábra a hivatalos könyvtári statisztika alapján az országos szakkönyvtárak mellett külön sorban szerepelteti az egészségügyi és az MTA-kutatóintézeti gyűjteményeket. A „könyvtári tortából” azonban ezeknél is nagyobb szeletet hasítanak ki maguknak az úgynevezett „egyéb szakkönyvtárak”. Ez az „egyéb” – amint azt a cikksorozat következő részében látni fogjuk – igen gazdag világot takar.

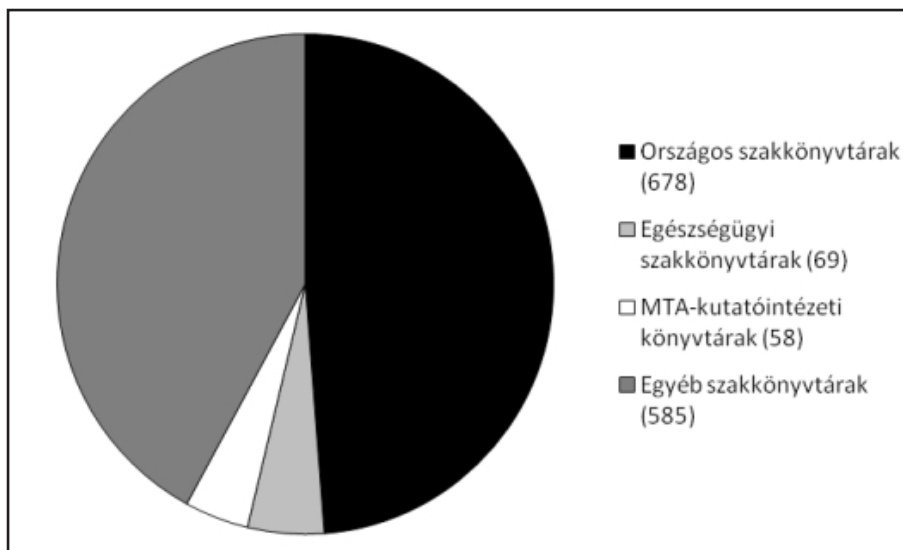

4. ábra

A működő szakkönyvtárak megoszlása könyvtártípusonként 2015-ben, a minisztériumi statisztika alapján (n = 333)

Forrás: saját szerkesztés A magyarországi könyvtárak statisztikai adatai. 2015 (<http://ki.oszk.hu/sites/ki.oszk.hu/files/stat15.xls>) alapján

5. ábra

A könyvtárosi munkakörben dolgozók megoszlása könyvtártípusonként 2015-ben, a minisztériumi statisztika alapján (n = 1390)

Forrás: saját szerkesztés A magyarországi könyvtárak statisztikai adatai és mutatói (az iskolai könyvtárak nélkül) 1998–2015. Adatbázis keresőfelülettel (<http://ki.oszk.hu/sites/ki.oszk.hu/files/kimut98-15.xlsx>) alapján

Az országos szakkönyvtárak

Az 1997. évi CXL., a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről szóló törvény V. fejezete a tudományos és szakkönyvtári ellátást az Országos Széchényi Könyvtár, a Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtára, az országos szakkönyvtárak, az állami egyetemek könyvtárai, valamint a nyilvános könyvtári ellátást vállaló egyéb szak- és felsőoktatási könyvtárak kötelezettségéül írja elő.

Az országos szakkönyvtárak alap- és kiemelt feladatait az Emmi 30/2014. (IV. 10.) rendelete szabályozza. Ennek értelmében részt kell venniük a szakterületi információellátás szervezésében, az elektronikus információszolgáltatás biztosításában, segítséget nyújtanak a kutatóknak a nyílt hozzáférés követelményeinek való megfeleléshez, elősegítik az információ-megosztás kultúrájának elterjedését, a tudományos információk (publikációk és adatok) tárolására és megosztására alkalmas hazai és európai interoperábilis elektronikus infrastruktúra fejlesztését, részt vesznek a hazai tudományos tevékenység eredményeinek elektronikus formában történő hozzáférhetővé tételében.

A jogszabály előírja továbbá a könyvtári dokumentumok digitalizálását, az elektronikus másolatok és metaadataik megküldését a nemzeti könyvtárnak, a szakterületi elektronikus könyvtár létrehozását és

gyarapítását, a nyílt hozzáférésű repozitóriumok országos infrastrukturális hálózatának kialakításában és üzemeltetésében, valamint az országos cikkadatbázis építésében való közreműködést, a kutatásfejlesztési és innovációs programokban, különféle hazai és nemzetközi tudományos együttműködésekben, a tudományos kutatás értékelésében és a bibliometriai vizsgálatokban való részvételt, végül a közösségi szolgálatot teljesítő tanulók, továbbképzésen vagy egyéb iskolarendszeren kívüli képzésen lévők, tehetséggondozásban és felzárkóztatásban részesülők mentorálását.²²

Az országos szakkönyvtárak körét a törvény harmadik számú melléklete nevesíti. Ezek – a névváltozások, összevonások utáni mai nevükön – a melléklet felsorolásának rendjében a következők: a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Országos Műszaki Információs Központ és Könyvtár (BME OMIKK), az Állami Egészségügyi Ellátó Központ (ÁEEK) Országos Egészségtudományi Szakkönyvtára, az MTA Könyvtár és Információs Központ (MTA KIK), a Magyar Mezőgazdasági Múzeum és Könyvtár – Mezőgazdasági Könyvtár, az Országgyűlési Könyvtár (OGYK), az Országos Idegennyelvű Könyvtár (OIK), az Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum (OFI OPKM), a FSZEK, a KSH Könyvtár, a Magyar Nemzeti Digitális Archívum és Filmintézet (Manda)

Könyvtára és a HM HIM Hadtörténeti Könyvtár. (Bár nem szerepel a listán, az OSZK nemcsak nemzeti könyvtári, hanem országos szakkönyvtári funkciót is betölt a magyar irodalom, nyelvészet és történelem, valamint a könyv-, könyvtártörténet és könyvtárterület kiemelt gyűjtőjeként.)²³

Cikkem leadásakor két intézmény áll fenntartóváltás előtt: az 1312/2016. (VI. 13.) kormányhatározat értelmében 2017. január 1-jével megszűnik a Manda és az OFI. Előbbi feladatait a Magyar Nemzeti Filmalap Közhasznú Nonprofit Zrt., az utóbbiét a Könyvtár-ellátó Nonprofit Kft. veszi át.²⁴

Intézmény	Előfizetett adatbázisok
ÁEEK Országos Egészségügyi Szakkönyvtár	JSTOR, ScienceDirect, SpringerLink
BME OMIKK	Academic Search Complete, ACM DL, Akadémiai Kiadó Folyóiratok, Akadémiai Kiadó MERSZ, Cambridge University Press, Econlit (Index + Fulltext), FSTA, JSTOR, MathSciNet, Nature, ScienceDirect, SciFinder, Scopus, SpringerLink, Web of Science
FSZEK	Academic Search Complete, Akadémiai Kiadó Folyóiratok, Akadémiai Kiadó MERSZ, Grove Art, Grove Music, JSTOR
HM HIM Hadtörténeti Könyvtár	Academic Search Complete, Akadémiai Kiadó Folyóiratok
KSH Könyvtár	Academic Search Complete, JSTOR, ScienceDirect
Magyar Mezőgazdasági Múzeum és Könyvtár – Mezőgazdasági Könyvtár	Academic Search Complete, CABI, FSTA
MTA KIK	Academic Search Complete, Akadémiai Kiadó Folyóiratok, Cambridge University Press, JHCD, JSTOR, MLA/LRC, Project Muse, ScienceDirect, Scopus, SpringerLink, Web of Science
OIK	Academic Search Complete, Grove Music, JSTOR, MLA/LRC, Project Muse
Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet	Academic Search Complete, Akadémiai Kiadó Folyóiratok, JSTOR
Országgyűlés Hivatala	Academic Search Complete, Akadémiai Kiadó Folyóiratok, Cambridge University Press, JSTOR

2. táblázat

*Az országos szakkönyvtárak vagy fenntartóik által az Elektronikus Információs Szolgáltatás (EISZ) Nemzeti Program keretében előfizetett szakirodalmi és tudományterületi adatbázisok 2016-ban
(Forrás: MTA KIK EISZ Titkárság)*

A Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Országos Műszaki Információs Központ és Könyvtár

A BME OMIKK jelenlegi formájában 2001 óta működik, amikor összevonták a Műgyetem könyvtárát és az 1883-ban iparmúzeumi könyvtárként megnyitott, 1952 óta országos feladatkörű műszaki információs központot.²⁵ Kétmillió könyv- és folyóirat-állományát tekintve ez a legnagyobb, 2 millió 200 ezer tételt (műszaki, természet-, gazdaság- és társadalomtudományi kiadványokat, tankönyveket, kézikönyveket, szabványokat és disszertációkat, elektronikus dokumentumokat és muzeális anyagokat) számláló teljes gyűjteményével a második legnagyobb országos szakkönyvtár. 2015-ben 200 millió

forintos állománygyarapítási keret állt rendelkezésére.²⁶ Az MTA KIK mellett az országos szakkönyvtári kör legnagyobb külföldi adatbázis-előfizetője (lásd a 2. táblázatot).

A hagyományos tevékenységeken kívül szolgáltatásai közé tartozik a – magyarról idegen nyelvre, idegen nyelvről magyarra és idegen nyelvről idegenre történő – szakfordítás és a szaklektorálás. Akkreditált felnőttképző intézményként két féléves segédkönyvtáros-tanfolyamot is szervez. A könyvtár munkatársai felhasználóképzéseket, adatbázis-bemutatókat, az újonnan beiratkozott hallgatóknak gólyatúrát tartanak.

A BME OMIKK a *Műgyetemi Digitális Archívum (MDA)* felületén gyűjti össze és teszi elérhetővé digitalizálási projektjeinek termékeit. Intézménytörténeti

szempontból rendkívül értékes forrás az egyetemi könyvtári hálózati jegyzékek, a *Magyar Digitális Képkönyvtárba* feltöltött 2000 különleges fénykép, a régi évkönyvek, tanrendek és ünnepi beszédek kollekcója, valamint a *Műszaki tudománytörténeti kiadványok* sorozat.²⁷ Kiadványai közül a *Tudományos és Műszaki Tájékoztatás* című, külföldön is indexelt folyóirata a legismertebb.²⁸ 2006 óta itt készül a BME angol nyelvű szaklapja, a *Periodica Polytechnica* hét sorozata (*Chemical Engineering, Civil Engineering, Electrical Engineering and Computer Science, Mechanical Engineering, Social and Management Sciences, Transportation Engineering, Architecture*) is.²⁹ A magyar tudomány- és technikatörténet nagyjairól készített multimédiás CD-k tartalma egy angol nyelvű életrajzgyűjteménnyel együtt immár az interneten is elérhető.³⁰ *Kalandozás régi könyvek között* címmel ugyancsak szabadon hozzáférhető az intézmény muzeális dokumentumairól készült összeállítás.³¹

A BME OMIKK a 2011 óta folyó minőségirányítási munka elismeréseként a fővárosi könyvtárak – és így az országos szakkönyvtárak – közül elsőként nyerte el 2016. január 21-én a minősített könyvtári címet.³²

Az ÁEEK Országos Egészségtudományi Szakkönyvtár

Az Országos Egészségtudományi Szakkönyvtár az elmúlt évtizedekben több fenntartóváltást és névcserét élt át (a közelmúltban Országos Egészségügyi Információs Központ és Könyvtár, majd a 2013. évi CCXVII. törvény életbe lépéséig Országos Egészségpolitikai Szakkönyvtár volt a neve). Jelenleg a Gyógyszerészeti és Egészségügyi Minőség- és Szervezetfejlesztési Intézet (GYEMSZI) jogutódjaként felállított ÁEEK fennhatósága alatt működik.³³ 2016. februári költözése óta átmenetileg a virtuális térben üzemel, nincs sem olvasóterme, sem raktára.

Fő profilja az első évtizedekben kifejezetten az orvosi, az 1990-es évek végétől az egészségügyi, majd 2003 után az egészségpolitikai szakirodalom gyűjtése és feldolgozása volt. 2011 óta, amikor a GYEMSZI átvette az Egészségügyi Stratégiai Kutatóintézet től a könyvtár fenntartói feladatait, a hangsúly visszakerült az egészségtudományi területek (népegészségügy, egészségügyi szervezés, közgazdaságtan, menedzsment, informatika stb.) irodalmára. Az intézmény emellett 1987 óta a WHO letéti könyvtára, 1989 óta dokumentációs központja. 1992-ben alakította ki

kábítószerügyi különgyűjteményét, amely azóta is folyamatosan gyarapodik hagyományos és elektronikus dokumentumokkal. Ennek kapcsán a könyvtár széles körű nemzetközi kapcsolatokat épített ki: 1999 és 2013 között részt vett a függőségek ellen küzdő európai könyvtárak és információs központok szövetsége (European Association of Libraries and Information Services on Addictions, ELISAD), majd ennek az amerikai szervezetbe történt beolvadása után az alkohollal, a dohányzással és a kábítószerrel foglalkozó információs szakemberek társaságának (Substance Abuse Librarians and Information Specialists, SALIS) a tevékenységében. Néhány éve az Európai Unió egészségügyi dokumentumait is gyűjti és hozzáférhetővé teszi.

A könyvtár legfontosabb szakirodalmi információs tevékenysége 1957 óta a *Magyar Orvosi Bibliográfia* készítése, amely az OSZK-val kötött megállapodás értelmében a *Magyar Nemzeti Bibliográfia* része. Ez körülbelül százhusz orvosi folyóirat teljes körű feldolgozására törekszik. Évente négy CD-ROM-on jelenik meg, illetve – az 1990. 1. számmal kezdődően – az interneten elérhető adatbázisban is kereshető. Szintén jelentős a magyar orvosi szakkönyvtárakban meglévő szakfolyóiratok, CD-ROM-ok, adatbázisok adatait feldolgozó lelőhelyjegyzék, amely 2006 óta elektronikus formában lát napvilágot. A könyvtár a lakosság számára 2008 óta *Függőségekről mindenkinek* címmel a dohányzással, az alkohol- és a kábítószer-fogyasztással kapcsolatos szemleoldalt üzemeltet.³⁴

A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtár és Információs Központ

A Magyar Tudós Társaság 1826-ban alapított és 1831-től működő könyvtára 2013. január 1. óta viseli jelenlegi nevét. Az 1994. évi XL. törvényhez csatolt alapszabály meghatározása szerint „a tudományos ismeretek terjesztésének és a tudományos munka előmozdításának feladatát látja el, történeti szempontból is országos jelentőségű nyomtatott, kéziratos, levéltári és egyéb információhordozókon található anyagot gondozó nemzeti intézmény”. Sokáig tudományos közkönyvtári funkciót töltött be, és minden tudományterület szakirodalmát gyűjtötte; ma az ókortudomány, a nyelv- és irodalomtudomány, az orientalisztika, a tudománytörténet és a külföldi tudományos akadémiák kiadványai tartoznak fő gyűjtőkörébe. Keleti gyűjteménye az orientalisztika világhírű kutatóhelye, kéziratára és levéltára a ma-

gyar tudomány- és művelődéstörténet-írás kiapadhatatlan forrása.³⁵

A könyvtár fő célja a 2013–2016-os stratégiai ciklusban „a kutatás-fejlesztés információs folyamatának támogatása könyvtári eszközökkel és módszerekkel, a könyvtáron belül éppen úgy, mint a könyvtár falain kívül; a valóságos térben éppen úgy, mint a virtuális térben”. 2012 óta országos közfeladatként gondolja a Magyar Tudományos Művek Tárát (MTMT) és az EISZ Nemzeti Programot.³⁶

Az MTMT-t 2009-ben hozta létre az MTA a magyar tudományos közösség által létrehozott tudományos tartalmak (publikációk, szabadalmak, alkotások) és az ezekre kapott hivatkozások nyilvántartására. Ennek révén mérhetővé válik a kutatók és a kutatóintézetek tudományos teljesítménye. Az MTMT-t az MTA KIK ebből a célból létesített osztálya üzemelteti, de a rendszer működését, a szoftverfejlesztés irányait a tagintézmények képviselőiből álló programtanács szabályozza. A tanács tevékenységét segíti a bibliográfiai és az információtechnológiai szakbizottság, valamint a repozitórium-minősítő bizottság.³⁷ Az MTMT és az azt fenntartó könyvtár súlyát minden bizonnyal tovább növeli az Országgyűlés által 2015. július 6-án elfogadott 2015. évi CXXXI. törvény, amelynek 6. §-a értelmében kötelező feltölteni az adatbázisba minden, a költségvetési szerveknél foglalkoztatottak által a munkaviszonyuk keretében létrehozott, illetve a költségvetés által finanszírozott kutatásból született publikáció adatait.³⁸

A 2010-ben elindult EISZ-program célja, hogy a nagy és drága, külföldi és hazai tudományos és közművelődési adatbázisok tartalmát konzorciális formában biztosítsa az előfizető intézmények számára.³⁹ 2013-ban huszonnégy, 2014-ben huszonöt, 2015-ben huszonhat, 2016-ban huszonhat adatbázis elérhetőségét biztosította az EISZ-titkárság, amely hivatalos blogot is szerkeszt a friss hírek, a programtanácsi jegyzőkönyvek és az adatbázis-használati statisztikák közzététele céljából.⁴⁰ A tudományos kiadók és a könyvtárak közötti kapcsolatteremtés fóruma volt 2015-ben az *Őszi információs napok az Akadémiai Könyvtárban* című rendezvénysorozat, amelynek keretében a Cambridge University Press, a Thomson Reuters, az EBSCO, a JSTOR, a ProQuest, a Brill, a De Gruyter, az Akadémiai Kiadó, az Elsevier, az Oxford University Press, a Gale, a Wolters Kluwer és a Taylor and Francis képviselői mutatták be termékeiket, s tudományelemzési előadások hangzottak el a forgalomban lévő értékelő eszközök alkalmazásáról, előnyeiről és hátrányairól.⁴¹ A sorozat 2016 tavaszán

egy hónapon át folytatódott.⁴² 2016. szeptember 12-én *The Use and Generation of Scientific Content – Roles For Libraries* címmel nemzetközi konferenciát rendezett az EISZ-titkárság és a Scientific Knowledge Services.⁴³

Az MTA KIK digitális szolgáltatásai is bővültek az elmúlt években. 2009-ben kezdte meg repozitóriumát, a REAL (Repository of the Academy's Library) a tudományos publikációk teljes szövegű közzétételét. Az MTA által finanszírozott kutatások eredményeit 2013. január 1. óta kötelező elhelyezni vagy open access folyóiratokban vagy a REAL-ban.⁴⁴ A könyvtár digitális gyűjteményei között megtalálhatók a különgyűjtemények értékes anyagai éppúgy, mint *Gulyás Pál* tudománytörténeti jelentőségű életrajzi lexikonsorozatának cédulái. A *Képkönyvtár* több mint 2500 digitalizált képi dokumentumot tartalmaz az MTA KIK és hat kutatóintézeti könyvtár gyűjteményéből. A könyvtár kiadói tevékenységet is folytat, évente három-négy művet (jellemzően a saját különgyűjteményein alapuló katalógust) jelent meg.

A szolgáltatások terén is egyre inkább az elektronikus tartalmak kerülnek előtérbe. Az alapvető multidiszciplináris és bölcsészettudományi adatbázisokon felül előfizetendők körét a könyvtár igyekszik az olvasói visszajelzések alapján meghatározni. Emellett rendszeresen tart felhasználói képzéseket, könyvtárhasználati kurzusokat kezdőknek, diákoknak és kutatóknak is. A tudományos kutatáshoz nyújt ismereteket Minerváról elnevezett oktatófelületén a pályájuk elején járó kutatók, különösen az egyetemi hallgatók és a doktoranduszok számára. Az MTA KIK évek óta jelen van a vezető közösségi oldalakon, a Facebookon és a Twitteren,⁴⁵ 2007 óta megrendezett Agora-programjai az igényes ismeretterjesztés fórumai.⁴⁶

A könyvtárnak a nemzeti tudományos örökség reprezentációja szempontjából rendkívüli jelentőségű tervei között szerepel az akadémiai kiadásban vagy támogatással megjelentetett valamennyi könyv és folyóirat szabad hozzáférhetővé tétele az interneten 2016 végéig, a magyar tudományos termés teljes körű bibliográfiai számbavétele (1825-től) szakkönyvtári együttműködésben, s az intézmény múzeumi funkcióinak kialakítása.⁴⁷

A Magyar Mezőgazdasági Múzeum és Könyvtár – Mezőgazdasági Könyvtár

Az egykori Országos Mezőgazdasági Könyvtár és

Dokumentációs Központ az Országgyűlés 2015. március 31-ei ülésnapján elfogadott 2015. évi XXXVI. törvény értelmében 2015. július 1-jétől viseli új nevét. A könyvtár a mezőgazdaság, az agrártudományok, az élelmiszeripar, az erdészet és a faipar dokumentumait gyűjti, célközönségét az agráriumban ténykedők köre jelenti. A FAO letéti könyvtáraként gyűjti és szolgáltatja a szervezet kiadványait, közreműködik az *Agris* adatbázis építésében. Az intézmény 2002–2003-ban fizikai tereinek felújításával (raktárbővítéssel, két konferenciaterem és a hazai szakkönyvkiadók publikációit, valamint az összes agrártankönyvet bemutató szakirodalmi szolgáltatóház létrehozásával) és teljes állománya bibliográfiai adatainak elektronizálásával, kereshetővé tételével indította az új évezredet. Közel félmillió gyűjteménye a megszűnt Vízügyi és Környezetvédelmi Könyvtár, a Vidékfejlesztési Minisztérium szintén bezárt könyvtára és a minisztériumba beolvadt Környezetvédelmi Minisztérium könyvtárának anyagával gyarapodott 2012-ben.⁴⁸

A könyvtár szakirodalmi tevékenységei közül kiemelkedik az 1960-ban indult *Magyar Mezőgazdasági Bibliográfia (MABI)* összeállítása, amely 1981 óta kurrens nemzeti szakbibliográfia, a hazai mezőgazdasági, élelmiszeripari és erdészeti szakirodalom (a szakkönyvek és 150–200 folyóirat) feltárt anyagát egyedül szolgáltató forrás. 1960 és 1986 között nyomtatva, majd 2006-ig számítógépen és nyomtatásban is közreadták. 2007 óta kizárólag az online katalógusban érhető el a naprakész, évente körülbelül hatezer rekorddal gyarapodó bibliográfia.⁴⁹ Ennek anyagából készítik a könyvtár munkatársai az olvasók érdeklődésének megfelelően az ajánló bibliográfiák tematikus füzetait, melyek szabadon letölthetők, de olcsón nyomtatásban is elérhetők. 1994 óta jelenteti meg a könyvtár az *Agrárkönyvtári Hírvilág* című negyedéves folyóiratot (2007 óta csak elektronikus formában) az ágazatban működő könyvtárosok számára. Ebben az intézménnyel kapcsolatos és a szakma egészét érintő információk mellett szintén vannak tematikus bibliográfiai összeállítások.⁵⁰ A 2004-ben kialakított Budai Teleházban közhasznú tájékoztatást, internetet és irodai szolgáltatásokat (nyomtatást, fénymásolást, szkennelést, CD- és DVD-írást, a különféle számítógépes tevékenységekhez segítséget) vehetnek igénybe az érdeklődők.

A könyvtár szakmai rendezvények rendszeres házigazdájaként, kulturális központként is működik. Az 1990-es évek közepe óta szervez könyvtár- és agrárszakmai programokat, író-olvasó találkozókat, könyvbemutatókat, a februári mezőgazdasági

könyvhónapban vásárokat és dedikálásokat. A rendezvénykínálatot kiállítások és kiállítás-megnyitók, olvasóköri összejövetelek, karácsonyi játszóházak és vásárok színesítik.⁵¹

Az Országgyűlési Könyvtár

Az OGYK a jogtudomány, a politikatudomány és a jelenkori egyetemes történelem országos szakkönyvtára, 1952 óta nyilvános könyvtár. Az ENSZ és az Európai Unió letéti könyvtáraként is funkcionál. 2013 januárjától az Országgyűlés Hivatalának Közgyűjteményi és Közművelődési Igazgatósága alá tartozik. Az azóta eltelt időben jelentős változások zajlottak le a könyvtár életében, amelyeket egy, az Országgyűlés elnöke által felkért szakértőkből álló bizottság vizsgálata előzött meg. A testület ajánlásainak célja az volt, hogy modernizálják, vonzóbbá és ismertebbé tegyék a könyvtár szolgáltatásait. Ennek érdekében javasolták a könyvtár tereinek, gyűjteményei elhelyezésének és tájékoztatási rendszerének megújítását. 2013 júniusa és 2014 márciusa között egyszerre zajlott az állomány apasztása, költöztetése és átrendezése, a szabadpolcos kézikönyvtár bővítése, az új könyvtárosi munkaállomások és az olvasói terek kialakítása, valamint a reprezentatív olvasóterem régi fényének visszaállítására. A megújult könyvtár látogatói nemcsak azzal szembesülhetnek, hogy a kutatószobák falainak elbontása és a galériszint teljes rehabilitációja révén másfélszer nagyobb terület áll rendelkezésükre, hanem a szolgáltatások terén is nagy változásokat tapasztalhatnak. Meghosszabbították a nyitvatartási időt, megszüntették a papíralapú kéréslapokat, megvalósult a teljes retrospektív konverzió, korszerű laptopokat helyeztek el az olvasóteremben. A szakreferensi rendszer bevezetése lehetőséget ad az elmélyültebb tájékoztatásra.

A könyvtár digitális szolgáltatásai is jelentősen bővültek. Szabadon hozzáférhetővé vált a külföldi sajtófigyelő adatbázis, a *HunDok* és a belföldi *PressDok* összeolvadásával keletkezett *Sajtóadatbázis*, illetve a magyar és a külföldi jogi, valamint a világpolitikai információkat feldolgozó szakirodalmi adatbázis. Ma már nemcsak a parlamenti gyűjtemény 1860-tól 1990-ig keletkezett anyagából válogató régebbi oldalon, hanem a 2010 és 2012 között kialakított *Digitalizált Törvényhozási Tudástár (DTT)* dokumentumai (jogforrások, könyvek, folyóiratcikkek, országgyűlési naplók, irományok, almanachok és házszabályok) közül is válogathatnak az érdeklődők. A kétmillió oldalnyi tudástár gyűjteményének egy része szabadon

hozzáférhető, de a szerzői jog által védett tartalmak csak helyben megtekinthetők.⁵² A *DTT 2. a Magyar Parlamenti Gyűjtemény* további pótolhatatlan anyagait teszi majd közzé. A tervek szerint digitalizálják az 1848–1849-es népképviselői országgyűlési dokumentumokat, a követjelentéseket és -utasításokat, az Erdélyi Országgyűlés (1737–1864) gyűjteményét, a közös ügyi (delegációs) köteteket, az 1990 utáni országgyűlési irományokat és bizottsági jegyzőkönyveket, valamint az Országház tervrajz- és fotótárának dokumentumait.⁵³

Az OGYK üzemelteti (Budapest Főváros Levéltára és az Arcanum Adatbázis Kft. partnereként) a magyar kulturális örökség kincseit bemutató, 2015 áprilisa óta működő *Hungaricanát* is, amely a Nemzeti Kulturális Alap által támogatott közgyűjteményi digitalizálási projektek ernyőportálja. A közös kezelő- és keresőfelület lehetőséget ad arra, hogy a felhasználók egyszerre keressenek könyvtári, levéltári és múzeumi dokumentumokban, metaadatokban.⁵⁴

Az Országos Idegennyelvű Könyvtár

1956-ban Állami Gorkij Könyvtár néven született, 1989 óta viseli mai nevét. „Világirodalmi és nyelvtudományi szakkönyvtárként” határozza meg magát, eredeti nyelven és magyar fordításban gyűjti a modern világirodalommal, az irodalomtudománnyal, a nyelv- és a zenetudománnyal, a nyelvtanulással és -tanítással, továbbá a kisebbségi kérdéssel kapcsolatos dokumentumokat. Országosan koordinálja a nemzetiségek könyvtári ellátását, szoros együttműködésben a megyei könyvtárakkal és a FSZEK-kel. Gyűjteményében közel százötven nyelven érhetőek el kiadványok, és több mint kétszáz olyan folyóirat-címet őriz, amely más hazai könyvtárakban nincs meg. Nyelvstúdiója több mint nyolcvan nyelv tanulását segíti nyomtatott és multimédiás tartalmakkal. Zeneműtára az egyik legjelentősebb gyűjtemény kottáival, hanghordozóival, szakfolyóirataival. A Fajsi-gyűjtemény az eszperantó irodalom különleges kollektívája.⁵⁵ A Hanban Intézet kínai kultúrát népszerűsítő projektjének keretében 2014. március 19-én avatták fel a háromszáz kínai nyelvű, illetve Kínával kapcsolatos dokumentumot (könyvet, CD-t, DVD-t) őrző sarkot.⁵⁶

A könyvtár dokumentációs tevékenységének legfontosabb terméke a *Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Adatbázis*, amely a tizenhárom hazai nemzetiségről, a külföldi magyarságról, a magyarországi zsidóságról, a kisebbségi kérdésről és a migráció témaköréről,

valamint a magyarul, a hazai kisebbségi és a világnyelveken (angolul, németül és oroszul) megjelent szakirodalmat regisztrálja 1985-ig visszamenőleg. Ennek előzményei az 1945 és 1975 közötti időszakot felölelő, retrospektív nyomtatott bibliográfiák voltak. Szintén egyedülálló az OIK műfordítás-adatbázisa, amely 1987-től kezdve gyűjti a magyar folyóiratokban megjelent külföldi szerzők művei, illetve a kortárs külföldi szerzők munkái első magyar nyelvű fordításainak adatait. (Ennek előzményei az 1982 és 1986 között megjelent bibliográfiák.)⁵⁷

Az OIK két kulcsterületen is élen jár a szakkönyvtárak között. Az egyik a tíz éve folyó minőségfejlesztés. Ennek kapcsán több használói, partneri és dolgozói igény- és elégedettségmérést, -elemzést végeztek el, szabályozták a munkafolyamatokat, elkészítették az intézmény minőségi kézikönyvét és marketingstratégiáját. 2009-ben kísérleti jelleggel dolgozói munka- és teljesítményértékelést hajtottak végre.⁵⁸ A másik fontos terület a kapcsolatépítés és a kommunikáció. Az OIK nemcsak a könyvtárban, a könyvtári programok alkalmából találkozhat a felhasználókkal, hanem 2010 óta rendszeresen kitelepelnek különféle rendezvényekre (elsőként a *Nyelvparádé*, a *Múzeumok Majálisa* és az ELTE BTK szeptemberi könyvtári napja említendő), amelyeken egységes arculattal jelennek meg. Ezeket az akciókat 2011-től projektcsoporthoz szervezi.⁵⁹ A webes kommunikációs formák közül kettő vált igazán sikeressé. Az intézmény 2007-ben indult blogja, a *Kávészünet* máig él és rendszeresen frissül. Az OIK 2010 márciusában az első könyvtárak között jelent meg a Facebookon, és évek óta a messze legnépszerűbb profiloldalt működteti.⁶⁰ Mára ezek vették át a 2008-tól 2012-ig kibocsátott hírlevél szerepét. Az OIK szisztematikus építkezésének, megbízható és gazdag szolgáltatási palettájának elismerése volt *Az Év Könyvtára* (2010) és *A Könyvtárugyért* (2012) elismerés.⁶¹

Az OFI Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum

Az OFI OPKM a neveléstudomány és az oktatáspolitikai országos szakkönyvtára, 2007 szeptemberétől 2016 végéig az OFI részjogkörű szervezeti egysége. Nemzeti könyvtári feladata körében gyűjti a magyar közoktatás tankönyveit, különgyűjteményt tart fenn továbbá az iskolai értesítőkből és a gyermek- és ifjúsági irodalom alkotásaiból. Az intézményre évtizedek óta jellemző az informatikai fejlesztések iránti erős érdeklődés: már egy 1996-os NKA-pályázat eredmé-

nyeként elvégezte az idegen nyelvű könyvállomány retrospektív konverzióját; saját fejlesztésű, négy modulból álló integrált könyvtári rendszert használ; katalógusát az elsők között optimalizálta mobileszközre; részt vett a hároméves, nyolc ország részvételével lezajlott *PERINE-projekt*ben, amely egy több nyelven kereshető internetes adatbázis és elektronikus információszolgáltatás létrehozását célozta meg.⁶²

A könyvtár 1996 óta építi a *Magyar Pedagógiai Adatbázist*, amely a teljes magyar és a válogatott nemzetközi szakirodalmi termést kívánja számba venni. Ez tartalmazza az 1980 óta Magyarországon kiadott pedagógiai témájú szakkönyveket, 1989-től a tanulmánykötetek egyes tanulmányait és a hazai folyóiratok pedagógiai tárgyú cikkeket (vagyis a *Magyar Pedagógiai Irodalom* című nemzeti szakbibliográfia tételeit), válogatva az 1975 után megjelent, az OPKM állományában megtalálható külföldi szakkönyvek adatait és 1989-től a fontosabb külföldi szaklapok cikkeket. A könyvtár *Magyar Pedagógiai Tárgyszójegyzék* néven egységesen szabályozott, az ETO-n alapuló szakszótárt is fejleszt.⁶³

Kiadványai között első helyen a *Könyv és Nevelés* című, negyedévente megjelenő folyóiratot kell megemlítenem, amely iskolai könyvtári, tankönyv- és taneszköz-kritikai, valamint ezekkel összefüggő elméleti cikkeket ad közre. Értékes nevelés- és művelődéstörténeti munkák láttak, látnak napvilágot *A magyar neveléstörténet forrásai*, a *Magyar reformpedagógiai törekvések*, a *Mesterek és tanítványok* és a *Tudós tanárok – tanár tudósok* című sorozatban. Az OPKM az Arcanum Adatbázis Kft.-vel együttműködésben digitalizálta harminc település iskolai értesítőjét, valamint az 1744 és 1948 között megjelent értesítők bibliográfiáit.

A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár

Az 1904-ben alapított fővárosi könyvtár nemcsak az országos szakkönyvtárak közül emelkedik ki sokoldalúságával: települési (megyei), „kihelyezett” felsőoktatási és szakkönyvtári funkciójával alighanem a teljes magyar könyvtári rendszer egyik legtebbsé feladatát ellátó intézménye.⁶⁴ Története „*már a kezdetektől összefonódott a magyar szociológia történetével*”,⁶⁵ hiszen első vezetője, a társadalomtudós Szabó Ervin a Székesfővárosi Statisztikai Hivatal igazgatójától, Kőrösy Józseftől átvett statisztikai, demográfiai, közgazdasági és szociológiai gyűjteményt fejlesztette tovább. A könyvtár e következetesen képviselt irányultságnak és kiterjedt bibliográfiai tevé-

kenységnek köszönhetően lett a szociológia országos szakkönyvtára 1968-ban. E minőségét az 1976-os könyvtári és az 1997-es kulturális törvény is megerősítette. Önálló szervezeti egységként 1973-ban jött létre az akkor négyfős Szociológiai Dokumentációs Osztály, amely 2000-ben nyerte el a ma is használt Szociológiai Gyűjtemény nevet.⁶⁶

A szociológiai kézikönyvtár 2001 óta korábbi területének négyszeresén, jóval nagyobb (jelenleg tízezer kötetes) szabadpolcos állománnyal fogadja a látogatókat a Központi Könyvtárban. Törekszik a legfontosabb külföldi szociológiai és társtudományi szakirodalom eredeti nyelven történő beszerzésére, az aktuális kutatási irányzatok reprezentatív megjelenítésére, a releváns bibliográfiai és teljes szövegű adatbázisok elérhetőségének biztosítására. A magyar nyelvű anyagot teljességre törekvően (a könyvkereskedelmi forgalomba nem kerülő irodalomra is tekintettel) szerzeményezi.⁶⁷

Az 1972 óta töretlenül zajló kurrens szakirodalmi feltáró tevékenység legfontosabb produktuma a hungarika jellegű szociológiai bibliográfia, amely több mint harminc évig *Szociológiai Információ* címen volt ismeretes a szakemberek körében. Ezt 1987-től – mindössze egy munkaállomásról – adatbázisként építették, de az 1989-es tárgyévig nyomtatásban is megjelent. Az ezredfordulón több ízben CD-formában is kiadták. Anyagát áttöltötték a 2005 és 2010 között fejlesztett *SzocioWeb* nevű online adatbázisba,⁶⁸ amelyet 2006-os tárgyévvel, 130 000 bibliográfiai egységgel zártak le. Ezzel párhuzamosan 2007-től a bevezetett Corvina analitikus moduljában dolgozták fel az az évi és későbbi impresszumú munkákat, majd – a *SzocioWeb* retrospektív kiegészítésének befejeztével – 2011 elején végleg áttértek az integrált könyvtári rendszerben történő leírásra. (A *SzocioWeb* rekordjait 2014-ben elérhetővé tették a Corvinában.) Az „átjárhatóságot” biztosítandó és az adateserét könnyítendő, a tárgyszavazás 2010-tel kezdődően a *Köztaurusz* előzőleg revideált és a nemzetközi szabványokhoz igazított, azóta is folyamatosan frissülő szókészletével történik. Az online, több gépről végezhető munkamódszer nagy előnye, hogy a korábbi háromezerrel szemben immár négy-ötezer tétellel is bővíthet a bibliográfia évente. A társadalomtudományi kutatások kiterjedtebbé válásával, az új határterületek megjelenésével azonban a feldolgozásra kijelölt szakirodalom mennyisége is számottevően megnövekedett: míg 1970 és 1980 között évi 2000, az 1990-es évtizedben pedig jellemzően évi 4000 dokumentumot jelöltek ki feltárássra, 2011-ben

már csak a könyvek és a könyvrészek száma (a folyóiratcikkek nélkül) 4500-ra rúgott.⁶⁹

A Szociológiai Gyűjtemény több digitális archívumot is létrehozott az elmúlt évtizedben. A *Szociológiai-történeti Digitális Archívum* a magyar társadalomtudomány negyvennégy fontos, a szerzői jog által már nem védett művét tartalmazza.⁷⁰ A 2007–2008 folyamán kifejlesztett *Szociális Szakma Digitális Archívuma* életrajzokat, biobibliográfiákat, fotókat és digitalizált szövegeket kínál.⁷¹ Házon belül folyamatosan digitalizálják a fontosabb társadalomtudományi könyvsorozatokot, repertóriumokat, bibliográfiákat. Egy-egy jeles évforduló alkalmából tematikus összeállításokat készítenek. A kurrens magyar szociológiai⁷² és nemzetközi politikatudományi szakirodalom⁷³ iránt érdeklődőket tematikus linkgyűjtemény segíti.

A Magyar Nemzeti Digitális Archívum és Filmintézet Könyvtára

A Manda Könyvtára⁷⁴ a filmes szakirodalmat gyűjti. Elődjét 1957-ben hozták létre, 1959 óta működik önállóan. Unikális több mint négyszázötven címet felölelő, háromezer kötetes folyóirat-állománya, az 1930-as évekkel induló forgatókönyv-gyűjteménye, kéziratára, moziműsorokat és fényképeket tartalmazó aprónyomtatványtára, valamint szaklevéltári anyaga, amely tizenháromezer játékfilmre és kilencezer alkotóra (producerekre, rendezőkre, operatőrökre és színészekre) vonatkozóan tartalmaz információkat.⁷⁵

A HM HIM Hadtörténeti Könyvtár

A HM HIM Hadtörténeti Könyvtár a hadtudományi és a hadtörténeti irodalom országos szakkönyvtára. A magyar anyagot teljességre törekvően, a külföldit válogatva gyűjti. Huszonegy intézménnyel tart fenn nemzetközi cserekapcsolatot. Különgyűjteménye van a XVI–XVIII. századi régi nyomtatványokból, a katonai névkönyvekből, kötetes kéziratokból és kottákból, XVIII–XIX. századi, kézzel színezett egyenruhakönyvekből és az 1945 előtti magyar sajtóanyagból, amelyben tábori lapok, frontújságok is megtalálhatók. Hazánkban egyedülálló, húszezres katonai szabályzatgyűjteményének idegen nyelvű anyaga közép-európai viszonylatban is kiemelkedő. A könyvtár két olvasótermében körülbelül hatezer kötet és száz folyóirat vehető le a polcokról.⁷⁶ A 2010-ben megindult retrospektív konverziós projekt keretében 2016 októberére a cédulakatalógus teljes állományát

rögzítették elektronikusan, így a gyűjtemény százötvenezer dokumentumának adatai immár online is visszakéreshetők.⁷⁷

A könyvtár munkatársai készítik a hazánkban megjelent magyar és idegen nyelvű hadtörténeti irodalom bőségesen válogatott – a munkatársak látókörébe valamilyen okból nem kerülő gyűjteményes kötetekben esetleg megbúvó tételeket nem számítva – gyakorlatilag teljesnek mondható éves bibliográfiáját, mely a *Hadtörténelmi Közlemények* című folyóiratban lát napvilágot. A gyűjtés a monografikus kiadványok mellett a fontosabb folyóiratok, napilapok és a releváns tanulmánykötetek analitikusan feltárt tételeire is kiterjed. A bibliográfiához név- és tárgymutató csatlakozik.⁷⁸ A könyvtár külön blogot üzemeltet a tudományos ismeretterjesztés és az olvasókkal való kapcsolattartás céljából.⁷⁹ A Manda kulturális közfoglalkoztatási programja keretében digitalizált első világháborús alakulattörténetekből portált kívánnak fejleszteni.

Jegyzetek

Az elektronikus tartalmak utolsó megtekintése 2016. okt. 20.

1. ÁTS József [et al.]: Development of libraries in Hungary. In: Libraries in the early 21st century I: an international perspective. Ed. Ravindra N. SHARMA. Berlin ; Boston : de Gruyter Saur, 2012. 189. p.
2. SALLAI István – SEBESTYÉN Géza: A könyvtáros kézikönyve. Bp. : Gondolat, 1965. 57. p.
3. DUDÁS Anikó – GUITMAN Barnabás: Könyvtárinformatika – bölcsészettudományok, társadalomtudományok. Egyetemi jegyzet. Piliscsaba : Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kar, 2011. 78. p. (https://btk.ppke.hu/uploads/articles/4090/file/dudas_aniko-guitman_barnabas-konyvtarinformatika_bolcseszettarsadalomtudomany%281%29.pdf); VARGA Katalin: A szakkönyvtár. In: Könyvtárosok kézikönyve. 3. köt. A könyvtárak rendszere. Szerk.: HORVÁTH Tibor ; PAPP István. Bp. : Osiris, 2003. 118., 119–120. p.
4. CSAPODI Csaba – TÓTH András – VÉRTESY Miklós: Magyar könyvtártörténet. Bp. : Gondolat, 1987. 180–193. p.; VARGA Katalin: i. m. 112. p.
5. FERENCZI Zoltán: A könyvtártan alapvonalai. Bp. : Athenaeum, 1903. 132. p. (<http://digitalia.lib.pte.hu/?p=3146>)
6. CSAPODI Csaba – TÓTH András – VÉRTESY Miklós: i. m. 246–251. p.
7. Uo. 381–385. p.
8. Ennek folyamatáról részletesen újabban KALMÁR Melinda:

- Történelmi galaxisok vonzásában. Magyarország és a szovjetrendszer 1945–1990. Bp. : Osiris, 2014. 55–69. p.
9. VOIT Krisztina: Tudományos és szakkönyvtárak Magyarországon. Kísérlet a hazai szakkönyvtárügy történeti rekonstrukciójára 1932–1952. Bp. : OSZK ; Gondolat, 2011. 45–47. p.
  10. KÉGLI Ferenc: Hatvan éve alakult meg a szakmai dokumentációs központok = Könyvtári Figyelő, 55. évf. 2009. 3. sz. 445–446., 449–453. p. (http://epa.oszk.hu/00100/00143/00072/pdf/kf_00143_2009_03_445-457.pdf)
  11. CSAPODI Csaba – TÓTH András – VÉRTESY Miklós: i. m. 447–449. p.
  12. Uo. 454–456., 459–474. p.
  13. NÉMETH Márton: Hungarian libraries and librarianship 1990–2013: an overview = Library Trends, 63. évf. 2014. 2. sz. 213. p.; SKALICZKI Judit: A rendszerváltás könyvtárügyétől a könyvtárügy rendszerváltásáig. Bp. : Könyvtári Intézet, 2011. 15. p.
  14. Statisztikai tájékoztató. Közgyűjtemények, kiadói tevékenység 1987. Összeáll.: MOLNÁR Attila ; MONORI Imréné. Bp. : Művelődési Minisztérium, 1988. 19., 30., 44. p.; Statisztikai tájékoztató. Közgyűjtemények, kiadói tevékenység 1988. Összeáll.: MOLNÁR Attila ; MONORI Imréné. Bp. : Művelődési Minisztérium, 1989. 19., 30., 44. p.; Statisztikai tájékoztató. Közgyűjtemények, kiadói tevékenység 1989. Összeáll.: MOLNÁR Attila ; PRUMEK Sándorné. Bp. : Művelődési és Közoktatási Minisztérium, 1990. 21., 32., 46. p.; Statisztikai tájékoztató. Közgyűjtemények, kiadói tevékenység 1990. Összeáll.: MOLNÁR Attila ; MONORI Imréné. Bp. : Művelődési és Közoktatási Minisztérium, 1991. 20., 30., 42. p.; Statisztikai tájékoztató. Közgyűjtemények, kiadói tevékenység 1991. Összeáll.: MOLNÁR Attila ; MONORI Imréné. Bp. : Művelődési és Közoktatási Minisztérium, 1992. 20., 30., 42. p.; Statisztikai tájékoztató. Közgyűjtemények, kiadói tevékenység 1992. Összeáll.: MOLNÁR Attila ; MONORI Imréné. Bp. : Művelődési és Közoktatási Minisztérium, 1993. 20., 30., 42. p.; Statisztikai tájékoztató. Közgyűjtemények, kiadói tevékenység 1993. Összeáll.: TUSKA Zsuzsanna ; MONORI Imréné. Bp. : Művelődési és Közoktatási Minisztérium, 1995. 18., 28., 40. p.
  15. HORVÁTH Tibor: Neuralgikus pontok a szakkönyvtárügy működésében = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 36. évf. 1989. 11. sz. 473–475. p. (http://tmt.omikk.bme.hu/show_news.html?id=3152&issue_id=396)
  16. PAPP István: A vállalati szakkönyvtárakról – alak- és funkcióváltások küszöbén = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 36. évf. 1989. 11. sz. 478., 480. p. (http://tmt.omikk.bme.hu/show_news.html?id=3153&issue_id=396); RÓZSA György: Magyar kutatókönyvtárak: hozzájárulásuk az európai kultúrához és kulturális örökséghez = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 39. évf. 1992. 10. sz. 434. p. (http://tmt.omikk.bme.hu/show_news.html?id=3225&issue_id=415); VAJDA Erik: A szakkönyvtárak jövőjéről. Prognosztikai elmélkedések a jelen kényszer-béklyóiban vergődve és a jelenben kialakult lehetőségekre építve = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 36. évf. 1989. 11. sz. 487. p. (http://tmt.omikk.bme.hu/show_news.html?id=3154&issue_id=396)
  17. ÁTS [et al.]: i. m. 190., 197. p.
  18. Uo. 189–190. p.
  19. Kultúrstatistikai adattár, 2000–2010. Szerk.: BÁRDOSI Mónika ; IVÁNNÉ MÓD Ágnes ; LAKATOS Gyuláné. Bp. : KSH, 2011. 39. p. (http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/pdf/kulturstat_adattar_2010.pdf)
  20. 1990. évi népszámlálás. 25. köt. Foglalkozási adatok. Szerk.: FÓTI János. Bp. : KSH, 1993. 286. p. – A 2001-es és a 2011-es népszámlálásról nem jelent meg az 1980-ashoz vagy az 1990-eshez hasonlíthatóan részletes foglalkozási kötet. Ezúton is köszönöm a KSH Népszámlálási Főosztályának, hogy leválogatta számomra a könyvtárosként dolgozó (2711-es FEOR-kódú) népesség iskolázottsági adatait.
  21. A magyarországi könyvtárak statisztikai adatai. 2015. Összeáll.: SOMOGYI József. Bp. : Könyvtári Intézet, 2016. (<http://ki.oszk.hu/sites/ki.oszk.hu/files/stat15.xls>); A magyarországi könyvtárak statisztikai adatai és mutatói (az iskolai könyvtárak nélkül) 1998–2015. Adatbázis keresőfelülettel. Összeáll.: SOMOGYI József. Bp. : Könyvtári Intézet, 2016. (<http://ki.oszk.hu/sites/ki.oszk.hu/files/kimut98-15.xlsx>)
  22. Az emberi erőforrások minisztere 30/2014. (IV. 10.) EMMI rendelete az országos múzeum, az országos szakkönyvtár és az állami egyetem könyvtárának kiemelt feladatairól. 9. § (1)–(2) = Magyar Közlöny, 2014. 53. sz. 5351. p. (<http://www.kozlonyok.hu/nkonline/MKPDF/hiteles/MK14053.pdf>)
  23. DUDÁS Anikó – GUITMAN Barnabás: i. m. 78–79. p.; VARGA Katalin: i. m. 116–117. p.
  24. A Kormány 1312/2016. (VI. 13.) sz. határozata a központi hivatalok és a költségvetési szervek formájában működő minisztériumi háttérintézmények felülvizsgálatával kapcsolatos intézkedésekről. 1. melléklet 1. e), i) = Magyar Közlöny, 2016. 85. sz. 6440. p. (<http://www.kozlonyok.hu/nkonline/MKPDF/hiteles/mk16085.pdf>)
  25. A legnagyobb hazai műszaki könyvtár története. Összeáll.: EMMERTNÉ SZERŐCZEI Dóra. Bp. : BME OMIKK, 2009. (e-kiadvány) = <http://www.omikk.bme.hu/tudtort/29/fejzet-12.html>
  26. A magyarországi könyvtárak statisztikai adatai. 2015.
  27. Az adatbázis elérhetősége: <http://alka.omikk.bme.hu/eforr%C3%A1sok/m%C5%B1egyetemi-digit%C3%A1lisarch%C3%ADvum-mda.html>
  28. A folyóirat elérhetősége: <http://tmt.omikk.bme.hu/>

29. A folyóirat elérhetősége: <https://pp.bme.hu/>
30. Az archívum elérhetősége: <http://www.omikk.bme.hu/archivum/tudomany.htm>
31. A kiadvány elérhetősége: <http://www.omikk.bme.hu/collections/kalandozas-regi-konyvek-kozott/index.html>
32. Átadták az Emmi díjait a magyar kultúra napja alkalmából = *Kormány.hu*, 2016. jan. 21. (<http://www.kormany.hu/hu/emberi-eroforrasok-miniszteriuma/kulturaert-felelos-allamtitkarsag/hirek/>)
33. A könyvtár új honlapja: <https://medinfo.aeek.hu/>
34. PALOTAI Mária: GYEMSZI IRF Országos Egészségtudományi Szakkönyvtár: 60 év a tények tükrében = *Orvosi Könyvtárak*, 10. évf. 2013. 4. sz. 8–14. p. (http://lib.semmelweis.hu/moksz/hirlevel/ORVOSI_KONYVTARAK_2013_4szam.pdf)
35. DUDÁS Anikó – GUITMAN Barnabás: i. m. 79–80. p.
36. TÉGLÁSI Ágnes: Változás – változtatás – szervezeti innováció = *Tudományos és Műszaki Tájékoztatás*, 60. évf. 2013. 4. sz. 148–153. p. (http://tmt.omikk.bme.hu/show_news.html?id=5770&issue_id=547)
37. MAKARAB Gábor – SERES József: A Magyar Tudományos Művek Tára (MTMT) és az MTMT2 = *Tudományos és Műszaki Tájékoztatás*, 60. évf. 2013. 4. sz. 191–195. p. (http://tmt.omikk.bme.hu/show_news.html?id=5763&issue_id=547)
38. A 2015. évi CXXXI. törvény egyes, a felsőoktatás szabályozására vonatkozó törvények módosításáról. 6. § (1) = *Magyar Közlöny*, 2015. 102. sz. 17572. p. (<http://www.kozlonyok.hu/nkonline/MKPDF/hiteles/MK15102.pdf>)
39. GICZI András – PÁLL Zoltán – TÉGLÁSI Ágnes: EISZ Nemzeti Program 2012: új irányban az információs szolgáltatás = *Tudományos és Műszaki Tájékoztatás*, 60. évf. 2013. 4. sz. 185–190. p. (http://tmt.omikk.bme.hu/show_news.html?id=5764&issue_id=547)
40. A blog elérhetősége: <http://eisz.mtak.hu/index.php/hu/>
41. DÉR Ádám – LENCSÉS Ákos: Őszi információs napok az Akadémiai Könyvtárban. Kiadók bemutatkozása az EISZ tagkönyvtárai számára = *Könyvtári Levelező/lap*, 28. évf. 2016. 1. sz. 7–14. p.
42. LENCSÉS Ákos – DÉR Ádám: Tavaszi információs napok az EISZ tagkönyvtárak számára = *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros*, 25. évf. 2016. 6. sz. 31–34. p.
43. A konferencia honlapja: <http://eisz.mtak.hu/index.php/hu/rendezvenyek/1-the-use-and-generation-of-scientific-content-roles-for-libraries.html>
44. HOLL András: Az Akadémiai Könyvtár repozitóriuma, a REAL bővítése, gyarapítása, fejlesztése = *Tudományos és Műszaki Tájékoztatás*, 60. évf. 2013. 4. sz. 198–199. p. (http://tmt.omikk.bme.hu/show_news.html?id=5761&issue_id=547)
45. HAFFNER Rita – KAPUS Erika – TÖMÖRY Pál: Szolgáltatásaink új irányai = *Tudományos és Műszaki Tájékoztatás*, 60. évf. 2013. 4. sz. 154–160. p. (http://tmt.omikk.bme.hu/show_news.html?id=5771&issue_id=547)
46. TÉGLÁSI Ágnes: Agora programok az MTA Könyvtárában = *Könyvtári Levelező/lap*, 24. évf. 2012. 3. sz. 18. p. (http://epa.oszk.hu/00300/00365/00128/pdf/EPA0365_kll1203_18-20.pdf)
47. LŐCSEI Gabriella: Alakváltás idején. A könyv és a részecskegyorsító = *Élet és Tudomány*, 70. évf. 2015. 19. sz. 584. p.
48. GULÁCSINÉ PÁPAY Erika: Az Országos Mezőgazdasági Könyvtár és Dokumentációs Központ 50 éve a magyar mezőgazdaság szolgálatában = *Tudományos és Műszaki Tájékoztatás*, 50. évf. 2003. 5. sz. 198–201. p. (http://tmt.omikk.bme.hu/show_news.html?id=1944&issue_id=55); BENCZEKOVITS Beatrix: Tízéves az újjáépült OMgK = *Könyvtári Levelező/lap*, 25. évf. 2013. 1. sz. 32–33. p. (http://epa.oszk.hu/00300/00365/00137/pdf/EPA00365_konyvtari_levelezo_lap_2013_01_32-34.pdf)
49. A MABI elérhetősége: <http://www.omgk.hu/pages/mabi.htm>
50. A folyóirat elérhetősége: <http://www.omgk.hu/AH/agrarkonyvtari-hirvilag.htm>
51. BENCZEKOVITS Beatrix: i. m. 33–34. p.
52. ACZÉL-PARTOS Adrienn: Jogi könyvtárak és jogi adatbázisok In: *A jog tudománya. Tudománytörténeti és tudományelméleti írások, gyakorlati tanácsokkal*. Szerk.: JAKAB András ; MENYHÁRD Attila. Bp. : HVG ORAC, 2015. 581–585. p.; VILLÁM Judit: Megújult az Országgyűlési Könyvtár = *Könyvtári Figyelő*, 60. évf. 2014. 2. sz. 134–136., 139–140. p. (http://epa.oszk.hu/00100/00143/00091/pdf/EPA00143_konyvtari_figyelo_2014_2_132-142.pdf)
53. BARANYI Gergely: Ismertették a Digitális Törvényhozási Tudástár 2. programját = *Kultúra.hu*, 2015. szept. 24. (<http://www.kultura.hu/ismertettek-digitalis>); VILLÁM Judit: A Magyar Parlamenti Gyűjtemény: az országgyűlési dokumentumok szolgáltatása (a szolgáltatás változása) = *A Könyvtár új útjai 5. Minőségi szolgáltatások a digitális kultúra korában*, Bp., 2015. okt. 26.
54. A portál elérhetősége: <http://hungaricana.hu/hu/>
55. MENDER Ibolya: Nyelvi és kulturális sokszínűség. Bemutatkozik az Országos Idegennyelvű Könyvtár = *Könyvtári Levelező/lap*, 22. évf. 2010. 8. sz. 5–6. p. (http://epa.oszk.hu/00300/00365/00108/pdf/EPA00365_Konyvtari_Levelezo_Lap_2010_08_04-08.pdf); MENDER Ibolya: A sokszínűség: érték! Az Országos Idegennyelvű Könyvtár 2010-ben elnyerte az Év Könyvtára címet = *Tudományos és Műszaki Tájékoztatás*, 58. évf. 2011. 3. sz. 87–100. p. (http://tmt.omikk.bme.hu/show_news.html?id=5467&issue_id=524)
56. Kínai sarok (Chinese corner) az Országos Idegennyelvű Könyvtárban = *Könyvtári Levelező/lap*, 26. évf. 2014. 5. sz. 11–12. p. (<http://epa.oszk.hu/00300/00365/00152/pdf/>)

- EPA00365_konyvtari_levelezo_lap_2014_05_11-12.pdf); PAPP Anna Mária: Partnerség, innováció, szolgáltatás. AKí-nai sarok projekt In: Az Országos Idegennyelvű Könyvtár évkönyve az alapítás 60. évfordulójára. Összeáll.: ÁRGYELÁN Erzsébet Katalin ; ZUPÁN Veronika. Bp. : OIK, 2016. 158–160. p. (http://jadox.oik.hu/JaDoX_Portlets/displayContent?docId=11518&seclD=11655)
57. DUDÁS Anikó – GUITMAN Barnabás: i. m. 83–84. p.; MENDER Ibolya: i. m. 87–100. p.
58. MENDER Ibolya: Nyelvi és kulturális sokszínűség... 6–7. p.
59. BÉKEY Mária: Kitelepülések szervezése és eredményessége az Országos Idegennyelvű Könyvtárban In: Az Országos Idegennyelvű Könyvtár évkönyve, 2016. 142–157. p.
60. MENDER Ibolya: i. m. 7–8. p.; MENDER Ibolya: A sokszínűség: érték... 87–100. p.
61. Az elmúlt évtizedben végbement fontosabb eseményeket, fejlesztéseket összefoglalja MENDER Tiborné: Vezetés és szolgálat. 10 év az Országos Idegennyelvű Könyvtár élén (2004–2014) In: Az Országos Idegennyelvű Könyvtár évkönyve, 2016. 5–15. p.
62. KOVÁCS László: Könyvtár a zsebben: mobil eszközökkel használható szolgáltatások fejlesztése egy szakkönyvtárban = Workshop 2007, Eger, 2007. ápr. 12. (http://videotorium.hu/hu/recordings/details/1780,Konyvtar_a_zsebben_mobil_eszkozokkal_hasznalható_szolgáltatások_fejlesztése_egy_szakkonyvtarban); VARGA Katalin: Nézzünk bele a PAD-ba is avagy Egy új adatbázis a hálózaton = Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 6. évf. 1997. 8. sz. 15–16. p. (<http://epa.oszk.hu/01300/01367/00092/pdf/02muhelykerdesek.pdf>); VARGA Katalin: Az innováció lehetőségei a szakkönyvtárakban = Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 18. évf. 2009. 2. sz. 11–12. p. (http://epa.oszk.hu/01300/01367/00216/pdf/EPA01367_3K_2009_02_10-14.pdf)
63. VARGA Katalin: Nézzünk bele a PAD-ba is... 15–16. p.; VARGA Katalin: Az innováció lehetőségei... 11–12. p.; VARGA Katalin – PALLOS Zsuzsanna – BOROSTYÁNINÉ RÁKÓCZI Mária: A szakirodalmi tájékoztatói szolgáltatások korszerűsítése a pedagógiai információs rendszerben. A folyóiratcikkek feldolgozásának országos rendszere = Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 15. évf. 2006. 3. sz. 36–37. p. (<http://epa.oszk.hu/01300/01367/00075/pdf/04tajakoztatas.pdf>)
64. Többek között erről a jelenségről is ír KARBACH Erika: Időszertlen gondolatok az országos szociológiai szakkönyvtárról = Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 3. évf. 1994. 12. sz. 18., 21–22. p. (<http://epa.oszk.hu/01300/01367/00158/pdf/01konyvtarpolitika.pdf>)
65. KARBACH Erika: A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Szociológiai Gyűjteményének 30 éve (1973–2003) In: A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Évkönyve, 2002–2003–2004. Bp. : FSZEK, 2008. 174. p. ([http://epa.oszk.hu/00100/00143/00089/pdf/EPA00143_konyvtari_figyelo_2013_4_683-696.pdf](http://www.fszek.hu/?tPath=/>view/&documentview_type=save&documentview_site=5802&documentview_id=9275)</p>
<p>66. KARBACH Erika: i. m. 175–176. p.</p>
<p>67. KARBACH Erika: A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Szociológiai Gyűjteményének tíz évéről (2003–2013) = Könyvtári Figyelő, 59. évf. 2013. 4. sz. 684–688. p. (<a href=))
68. Az adatbázis elérhetősége: <http://database.fszek.hu:2009/szocopt/szoc0402.htm?v=szoc&a=start&a1=>
69. KARBACH Erika: A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Szociológiai Gyűjteményének 30 éve (1973–2003) 177–178. p.; KARBACH Erika: A magyar szociológiai bibliográfiai feltárás 40 éve. Hagyomány és megújulás = Könyvtári Figyelő, 55. évf. 2009. 4. sz. 651–655. p. (http://epa.oszk.hu/00100/00143/00073/pdf/kf_00143_2009_04_647-657.pdf); KARBACH Erika: A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Szociológiai Gyűjteményének tíz évéről (2003–2013). 688–690. p.
70. Az archívum elérhetősége: http://www.fszek.hu/konyvtaraink/kozponti_konyvtar/szociologiai_gyujtemeny/szociologiaitortenet/digitalis_archivum/?article_hid=26305
71. Az archívum elérhetősége: <http://www.fszek.hu/szociologiai/szszda/>
72. A gyűjtemény elérhetősége: http://www.fszek.hu/konyvtaraink/kozponti_konyvtar/szociologiai_gyujtemeny/magyar_szociologiai_e-konyvek
73. A gyűjtemény elérhetősége: http://www.fszek.hu/konyvtaraink/kozponti_konyvtar/szociologiai_gyujtemeny/digitalis_politikatudomanyi_gyujtemeny
74. A könyvtár honlapja: <http://mandarchiv.hu/cikk/1261/Konyvtar>
75. BAKK Ágnes: Digitalizálás és hagyatékok a MaNDA könyvtárban = Mandarchiv.hu, 2013. ápr. 24. (http://mandarchiv.hu/cikk/1731/Digitalizalas_es_hagyatekok_a_MaNDA_konyvtaraban)
76. A könyvtár honlapja: <http://www.hadtortenetit.net/>
77. VÁRKONYI Melinda: Online kereshetővé vált a HM HIM Hadtörténeti Könyvtár teljes gyűjteménye = Honvédelem.hu, 2016. okt. 14. (<http://www.honvedelem.hu/cikk/59790>)
78. A legfrissebb hadtörténeti bibliográfia: BOLYÓSNÉ UJFALUSI Éva – FODOR Veronika – MOHÁCSI Zoltán: A 2013. évi magyar hadtörténelmi irodalom válogatott bibliográfiája = Hadtörténelmi Közlemények, 129. évf. 2016. 3. sz. 923–982. p.
79. A blog elérhetősége: <http://hadtortenetit.blog.hu/>

Béérkezett: 2016. október 25.